

แนวคิดทุนคนไทยกับการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า กรณีศึกษาม่วนใจ๋ กลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

Thainess Capital Concept of Organic Agriculture Management towards Advancing
Eco-agriculture: A Case Study of Muan Jai Natural Agriculture Community Enterprise of
Chiang Dao, Chiang Mai Province

ชีวัน ทองสอดแสง^{1*}, พรเทพินทร์ สุขแสงประสิทธิ์¹ และรัตนาวดี แสงมาลี¹
cheewan thongsodsang^{1}, Porntepin Sooksaengprasit¹, and Rattanawadee Sangmalee¹*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทุนคนไทยที่นำมาใช้ในการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า และเพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า กลุ่มผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จริง เป็นระยะเวลา 1 เดือน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำกลุ่มผู้ประกอบการม่วนใจ๋ จำนวน 11 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การบันทึกรายละเอียดภาพและเสียงการสนทนา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการม่วนใจ๋มีวิสัยทัศน์ในการทำเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชียงดาวที่สอดคล้องกับแนวคิดทุนคนไทย ที่สามารถดึงภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคโนโลยีในการพัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีมาตรฐานและเหมาะสมกับบริบทของสภาพแวดล้อมในชุมชน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่ค้นพบ คือ กระบวนการปรับทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ การออกแบบกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ การพัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับคุณภาพของสินค้าตามมาตรฐานสากลและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่สินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ แนวทางในการจัดการเกษตรอินทรีย์และวิธีการลดปัญหาอุปสรรคได้เสนอในรายละเอียดต่อไป

คำสำคัญ: ทุนคนไทย เกษตรอินทรีย์ เกษตรเชิงก้าวหน้า

Abstract

This research aimed to study the Thainess capital concept to use in organic agriculture management to advancing eco-agriculture. In order to know the problems and obstacles of organic agriculture management to advancing eco-agriculture of the Muan Jai natural agriculture community enterprise of Chiang Dao, Chiang Mai province. This research applies qualitative research methodology via in-depth interview and participant observation practical in a field as 1 month. The key informants were the leader of Muan Jai Entrepreneurs amount to 11 persons via purposive sampling. Moreover, the instrument for data collection was comprised: semi-structured interview form, recording of the details, photos, and voice conversation. Likewise, contents analysis and data synthesis by descriptive. The findings found Muan Jai entrepreneurs have a vision for organic agriculture on the natural way in Chiang Dao was consistent with Thai capital concepts. It's able to pull on the traditional wisdom of agriculture to applying with technology. For development to the processing production and processing organic products with standard and appropriate

¹สาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น 150 ถนนศรีจันทร์
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40000

Major of Management, Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of
Technology Isan, Khon Kaen Campus 150 Srichan Road, Mueang District, Khon Kaen Province, 40000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: cheewan.th@gmail.com

with the environmental context in community. Furthermore, the finding of problems and barriers were the process of attitude adaptation and behavioral change towards organic agriculture. Organic activities designed. The product development and processing of organic products enhance the standard quality of products and create a great organic product image to sustain. Therefore, the guidelines for organizing organic agriculture and ways to reduce obstacles have been proposed in detail further.

Keywords: Thainess capital, Organic agriculture, Advancing eco-agriculture

บทนำ

แนวคิดพื้นฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic agriculture) เป็นการทำเกษตรกรรมแบบองค์รวมที่ให้ความสำคัญต่อการรักษาสมาคมของระบบนิเวศ ซึ่งมีผลต่อกลไกและกระบวนการผลิต เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ปุ๋ยความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำสะอาดตามธรรมชาติที่มีคุณภาพที่ดีเหมาะสมต่อการเพาะปลูกและดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ การลดมลพิษทางอากาศ การประหยัดพลังงาน ตลอดจนการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่การเกษตร (กรีนเนท, 2562: 1) ถือเป็นการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมเชิงบวก (Positive management) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เกษตรกรส่วนใหญ่คุ้นชินและนิยมทำการเกษตรแผนปัจจุบันหรือเกษตรโดยใช้เคมี (Chemical agriculture) ร่วมกับเครื่องมือการเกษตรที่ทันสมัย ทดแทนแรงงานจากสัตว์ สามารถเพิ่มปริมาณผลผลิตได้มากขึ้น ในขณะที่ใช้การลงทุนและระยะเวลาการเพาะปลูกเท่าเดิม ซึ่งเป็นการทำเกษตรแบบแยกส่วนในลักษณะของเกษตรอุตสาหกรรม เพื่อผลตอบแทนในการทำกำไรสูงสุด (อานัฐ ตันโช, 2550: 1) หากมองลึกลงไปการเกษตรเคมีนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการที่มีสารเคมีตกค้าง ทำให้โครงสร้างของดินเปลี่ยนแปลงไป เสื่อมสภาพ ขาดความอุดมสมบูรณ์ นำไปสู่การบุกรุกพื้นที่ป่าในที่สุด เนื่องด้วยการเปลี่ยนพื้นที่ทำการเกษตรใหม่ไปเรื่อย ๆ และเกษตรกรอาจจะเกิดปัญหาสุขภาพจากการได้รับสารพิษที่ใช้ในการเกษตรสะสมเข้าสู่ร่างกายเป็นระยะเวลานาน และหากทำการเกษตรล้มเหลวจะนำไปสู่ภาวะการขาดทุนและมีภาระหนี้สิน

ในปัจจุบันเกษตรกรรายย่อยมีการยอมรับเกษตรอินทรีย์มากขึ้น โดยเริ่มจากการปรับทัศนคติและนำแนวคิดเกษตรอินทรีย์มาประยุกต์ใช้ เลือกใช้สิ่งประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับเกษตรอินทรีย์ของตนเอง และสามารถค้นหารูปแบบการปฏิบัติที่ทำให้เกษตรอินทรีย์มีประสิทธิภาพได้อย่างเป็นรูปธรรม (ทองพูน กองจินดา, 2556: 60-63) นอกจากนี้ เกษตรกรมีความต้องการที่จะเข้ารับการส่งเสริมความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์และศึกษากระบวนการบริหารจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานที่มีความเกี่ยวข้องกับดิน พันธุ์พืช การพัฒนาการของพืช โรคพืชและการกำจัด ระบบนิเวศน์ในแปลงปลูก อุณหภูมิของแสง และน้ำ เพื่อที่จะจัดปัญหาการขาดเงินทุนหมุนเวียนและไม่มีเงินออม ซึ่งเกษตรอินทรีย์นั้น สามารถช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้ โดยการหันมาใช้ชีวิตที่เกษตรกรสามารถผลิตสารชีวภาพได้เองโดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี (ยงยุทธ ศรีเกี่ยวฝัน และคณะ, 2555: 1)

ความท้าทายในการทำเกษตรอินทรีย์พบว่า ผลผลิตยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และสินค้าเกษตรอินทรีย์ก็ไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง เกษตรกรขาดอำนาจในการเจรจาต่อรองด้านราคา มักจะจำหน่ายในราคาส่งให้แก่พ่อค้าคนกลาง ทำให้ได้รับผลตอบแทนต่ำไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน (วงศ์พัฒนา ศรีประเสริฐ, 2559: 113) ทั้งนี้ การเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ถือเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่เกษตรกร ได้ค้นคว้าแนวทางใหม่ ๆ ในการทำการเกษตรและดำรงชีวิตที่มีการวางแผนบนพื้นฐานเศรษฐกิจของครอบครัว การทำกิจกรรมในแปลงแบบผสมผสาน ฝึกหาความรู้ ฝึกอบรม ทดลองปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้ที่ประสบความสำเร็จ มีคุณธรรมในสัมมาชีพของตนที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกิจการด้วยความมีเหตุผลและดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมในครอบครัว รวมถึงการเปิดรับสถานการณ์ปัจจุบันและมีแผนรองรับเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น (คำพันธ์ เหล่าวงษ์, อัคระ ธิติถาวร, และอดิสร เหล่าสะพาน, 2559: 10)

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในตัวของเกษตรกรคือความเข้าใจธรรมชาติ การมีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดธรรมชาติ และได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านการเกษตร เพื่อการดำรงชีวิตและเป็นอาชีพ ในขณะที่ความเจริญก้าวหน้าทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน จากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม และก้าวเข้าสู่สังคมแห่งข้อมูลข่าวสารที่มีการเปิดกว้างและสามารถเผยแพร่ได้อย่างเสรี ทำให้การเข้าถึงข้อมูล สารองค์ความรู้ต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นไปได้โดยง่าย สะดวก ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต

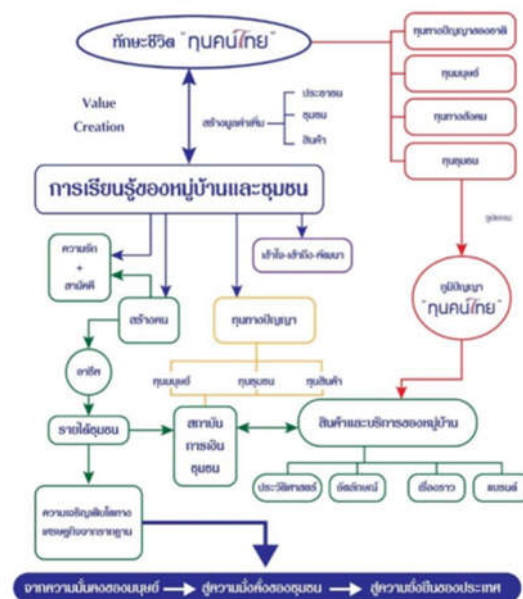
ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีอย่างแท้จริง (หญิงฤดี ภูมิศิริรัตนวดี, 2556: 9) โดยการนำเอาเทคโนโลยี เครื่องจักร ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมดั้งเดิม มาบูรณาการเข้าด้วยกันและทำให้เกิดผลสำเร็จด้านการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ดังเช่นกลุ่มผู้ประกอบการม่วงใจ เขตพื้นที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ถือกำเนิดขึ้นจากอุดมการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติที่ว่า “เราจะเป็นเกษตรกรผู้ผลิตอาหารที่ดี เพื่อแทนคุณแผ่นดิน” (ศรีธยา กิตติคุณไพศาล, 2562, สัมภาษณ์เมื่อเดือนธันวาคม 2562) มีสำนึกในถิ่นบ้านเกิด และมุ่งมั่นในการพัฒนาด้านเกษตร เพื่อความยั่งยืนของคนในชุมชน สร้างความแตกต่างของวัตถุดิบ เลี้ยงด้วยความใส่ใจ โดยมุ่งหวังให้คนไทยได้ทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพอย่างแท้จริง โดยการดำเนินการดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของทุนมนุษย์ ที่ใช้ความเป็นไทยเป็นทุน (Thainess capital) ในการขับเคลื่อนการผลิตสินค้าและบริการ ผ่านกระบวนการบริการอย่างมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น และยากต่อการลอกเลียนแบบ ผลิตภัณฑ์หลักสินค้าเกษตรอินทรีย์ ประกอบ ข้าวกล้อง ผักม่วงใจ ผลไม้ สินค้าแปรรูป ได้แก่ ชาภูหลวง ชาเก๊กฮวยอินทรีย์ ชาเปปเปอร์มินต์อินทรีย์ ชาหญ้าหวานอินทรีย์ มะขามเปรี้ยวยักษ์ แยมผลไม้ เครื่องดื่ม ไข่ไก่อารมณ์ดี เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเติมเต็มเป้าหมายของสมาชิกในการทำเกษตรอินทรีย์ครบวงจร และการช่วยเหลือชุมชนในการพัฒนาการเกษตรบนวิถีแห่งความยั่งยืน ตั้งแต่การสร้างและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างสมาชิก เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน การวางแผนในการผลิต ที่เน้นคุณภาพ และใช้วัตถุดิบอย่างคุ้มค่าจึงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และนำข้อจำกัดต่าง ๆ มาปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย ผลผลิตที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การยกระดับชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม

คณะผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการจัดการเกษตรอินทรีย์ที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดทุนคนไทย ซึ่งมีความซับซ้อนและจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ประสบการณ์ด้านเกษตรกรรม วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนพื้นถิ่น ความเข้าใจธรรมชาติ ความพร้อมในการเรียนรู้เทคโนโลยี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า ผลของการวิจัยนี้คาดหวังให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ชุมชน สังคม เศรษฐกิจของครอบครัว และประเทศไทยอย่างยั่งยืน ดังนั้น คำถามการวิจัยที่ต้องการข้อค้นพบในครั้งนี้ มีอยู่ด้วยกันสองประเด็น คือ แนวคิดทุนคนไทยสามารถนำมาใช้กับการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า ม่วงใจกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้อย่างไร และ อะไรคือปัญหาอุปสรรคของการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า ม่วงใจกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำไปสู่วัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อศึกษาแนวคิดทุนคนไทยที่นำมาใช้ในการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า ม่วงใจกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และ เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า ม่วงใจกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

บททวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

งานวิจัยนี้ยึดหลักแนวคิดทุนคนไทยที่เป็นการจัดการความรู้ความเป็นไทย (Thainess) และสร้างคุณค่า โดยใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเป็นต้นทุนพื้นฐานในการผลิต (Mode of production) มุ่งเน้นให้คนไทยเป็นผู้ขับเคลื่อนสินค้าและบริการ พัฒนาไปสู่ทุนทางปัญญาเชิงสร้างสรรค์ (Creative intellectual capital) ในที่นี้ ทุนคนไทย หมายถึง ต้นทุนชีวิตของคนไทย ประกอบด้วย ความเป็นคนไทย ความเป็นไทย และความเป็นชาติ เป็นทรัพยากรที่มีอยู่ภายในตัวของคนไทยทุกคน เป็นคุณค่าที่แต่ละคนมีโดยไม่ต้องซื้อหา ใช้ได้โดยไม่วันหมดไป และเป็นทุนที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ ถือเป็นจุดแข็งที่สามารถเพิ่มศักยภาพทุนมนุษย์ให้เป็นรากฐานความมั่นคงของคนไทยได้อย่างยั่งยืน (คณะทำงานยุทธศาสตร์ทุนคนไทย, 2562) อัตลักษณ์สำคัญของทุนไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของคนไทยได้อย่างชัดเจน อาทิเช่น การไหว้ การยิ้ม ความเป็นมิตร ความมีน้ำใจ การเคารพอย่างพี่น้องหรือคนในครอบครัว (เรณู เหมือนจันทร์เชย, 2557: 315-318) ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวต่างชาติได้สัมผัส รับรู้ และชื่นชมเป็นอย่างมาก จุดเด่นของคนไทยเหล่านี้ สามารถนำมาสร้างเป็นจุดขายได้ จากการพัฒนาและต่อยอดในรูปแบบของการยกระดับคุณภาพของสินค้าและบริการ (อัจฉรา เมฆสุวรรณ, บุญทวรรณ วิงวอน, และ จตุพร สังขวรรณ, 2559: 119) ส่งเสริมการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาสร้างคุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำไปสู่การเกิดปรากฏการณ์ ที่เรียกว่า ทำด้วยใจใช้ฝีมือ (Soul Made) (หญิงฤดี ภูมิศิริรัตนวดี, 2556: 10) รวมถึงเป็นรากฐานที่ดีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยทุกคน ส่งต่อความมั่นคงดังกล่าวยังระบบเศรษฐกิจของประเทศ และการดำรงอยู่ของความเป็นชาติไทยและประเทศไทย ให้ยืนยาวและยั่งยืนสืบต่อไปให้มากยิ่งขึ้น

ภาพประกอบที่ 1 แสดงโมเดลทักษะชีวิตของคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 (หญิงฤดี ภูมิศิริรัตนวดี, 2556)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) จากการฝังตัวที่สถานประกอบการสวนบัวชมพู ณ จอมศรี อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ เป็นระยะเวลา 1 เดือน และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการมวนใจ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชียงดาว จำนวน 11 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจรและมุ่งเน้นการช่วยเหลือชุมชนในการพัฒนาการเกษตรบนวิถีแห่งความยั่งยืนอย่างแท้จริง ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 มีการศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ (Documentary search) ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ที่ได้มีการกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งประเด็นคำถามพัฒนามาจากแนวคิดของคนไทยในการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า และประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า ซึ่งแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการเกษตรอินทรีย์ เพื่อยืนยันความชัดเจนของข้อคำถามที่สามารถสื่อความได้อย่างชัดเจนและได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ ข้อมูลจากการเรียนรู้ สังเกตการณ์ การบันทึกภาพและเสียง สามารถนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ด้วยการถอดเทป ตีความและสรุปความสำคัญของประเด็นต่าง ๆ ซึ่งสามารถสังเคราะห์ข้อมูลออกมาในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มผู้ประกอบการมวนใจ เริ่มต้นจากการเรียนรู้การเกษตรวิถีธรรมชาติ ให้เข้าใจอากาศ ดิน น้ำ และแสงตามธรรมชาติ พร้อมกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติเชิงบวก โดยการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในพื้นที่การเกษตรจริง เพื่อให้สัมผัสธรรมชาติและเรียนรู้ด้วยตนเองจนเกิดความเข้าใจและลงมือทำได้ ซึ่งผู้ประกอบการจะทำหน้าที่เป็นเกษตรกรที่เลี้ยง ในการบ่มเพาะให้เกิดภูมิปัญญาและดึงความสามารถที่มีอยู่ภายในของสมาชิก มาใช้ประโยชน์ในการเกษตรที่สร้างคุณค่าได้อย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหาด้านการเพาะปลูก ความยากในการต่อสู้กับธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ จำเป็นที่จะต้องอาศัยความมุ่งมั่น อดทน และใส่ใจ เพื่อให้เกิดผลผลิตตามที่คาดหวัง ผ่านกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มจากการออกแบบกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมเพื่อสังคมที่มีได้มุ่งเน้นผลกำไรสูงสุด แต่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาและสร้างความเปลี่ยนแปลงให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประกอบด้วย กิจกรรมการปลูกป่าและสร้างฝายเพื่อฟื้นฟูป่าชุมชน

กิจกรรม Young smart farmer และคนกล้าคืนถิ่น (เชียงใหม่) เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านการเกษตรให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 70 คน เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถนำแนวคิดไปปรับใช้กับการทำการเกษตรในพื้นที่ชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดและพื้นที่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดรายได้ นอกจากนั้น กระบวนการเรียนรู้นี้ ครอบคลุมไปยังกลุ่มชนเผ่าเย้าชนจากจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอนด้วย เพื่อปลูกฝังและบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์เกษตรกรที่ดีในอนาคต ที่สำคัญคือการสร้างความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร วิธีการดำรงชีวิต และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชนเผ่าเหล่านั้นให้ดีขึ้น

กิจกรรมการดูแลพื้นที่ต้นน้ำ เป็นการจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนในพื้นที่ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งน้ำในการเกษตร และสร้างแนวคิดให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการปกป้องทรัพยากรนี้ให้คงอยู่ได้ตลอดไป

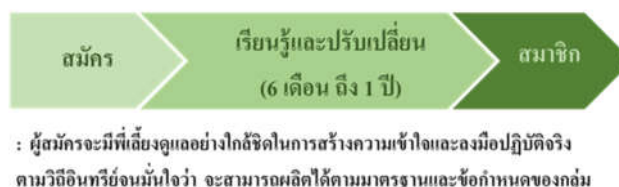
กิจกรรมการศึกษาเส้นทางธรรมชาติและเก็บขยะเส้นทางดอยหลวงเชียงดาว ด้วยสภาพพื้นที่แบบป่ากึ่งอัลไพน์ (Sub-alpine) ซึ่งเป็นสังคมพืชที่พบได้เฉพาะพื้นที่ที่มีความสูงเกิน 2,000 เมตร ทางภาคเหนือของประเทศไทยเท่านั้น (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2553) ทำให้มีพืชเฉพาะถิ่นที่หลากหลาย เป็นเสน่ห์ของพื้นที่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ขณะเดียวกันปริมาณขยะที่มากพร้อมกับนักท่องเที่ยวก็เพิ่มขึ้น จึงเป็นที่มาของการจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ดอยหลวงเชียงดาวให้มีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์และมีรูปแบบการจัดการนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอเชียงดาว จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเชียงดาวและพื้นที่ใกล้เคียง

ภาพประกอบที่ 2 แสดงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มผู้ประกอบการม่วนใจ๋

กิจกรรมการวางแผนระยะยาว ประกอบด้วย การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชน การอนุรักษ์พันธุ์ข้าวและพันธุ์พืชผักพื้นบ้าน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเชียงดาว การพัฒนาและขยายจำนวนสมาชิกอาคารแปรรูปและที่ทำการกลุ่ม

ภาพประกอบที่ 3 แสดงกระบวนการพัฒนาและขยายจำนวน สมาชิก เน้นการสร้างสมาชิกที่มีคุณภาพและทักษะด้านเกษตรอินทรีย์

การจัดจำหน่าย มีความตั้งใจจัดส่งสินค้าให้กับผู้บริโภคโดยตรง หลีกเลี่ยงพ่อค้าคนกลาง สร้างความเชื่อมั่นและมั่นใจในคุณภาพและความปลอดภัย ถือเป็นแนวทางในการขยายฐานผู้บริโภค ได้แก่ ตลาดในชุมชน ร้านโมเดลฟาร์มอำเภอเชียงดาว ร้านค้ากลุ่ม (สวนบัวชมพู ณ จอมศรี) Facebook fan pages มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง (ข้าวหอมมะลิ 105 ข้าวหอมนิล ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวหอมมะลิแดง) โครงการผูกปิ่นโตข้าว (ข้าวกล้อง) Patisserie Rosie (ผลไม้เมืองหนาว)

วิจารณ์ผลการวิจัย

แนวคิดเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า กลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่นมีวิสัยทัศน์ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชิงดาว ให้การช่วยเหลือชุมชนในการพัฒนาการเกษตรบนวิถีแห่งความยั่งยืน โดยการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ทั้งระบบให้แก่เกษตรกร ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน และบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้การปลูกพืช และการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้เรื่องข้าวและพืชสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เลิศชัย วงศ์ชัยสิทธิ์ (2562: 61) ที่พบว่าเกษตรกรตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการผลิตผักอินทรีย์ที่ไม่ทำให้เกิดมลภาวะที่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน และมีความต้องการองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอัจฉริยะ (Smart farm) ซึ่งถือเป็นการพัฒนาเกษตรสมัยใหม่ตามนโยบายของประเทศไทย 4.0 ทำนองเดียวกันกับผลงานวิจัยของ ตะวัน ห่างสูงเนิน และคณะ (2557: 62) ที่ระบุว่า การบริหารจัดการเกษตรอินทรีย์นั้น สามารถทำได้ทั้งระบบผสมผสานและระบบเชิงเดี่ยว เกษตรกรมีความศรัทธาต่อความพอเพียงด้านจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยีในระดับสูง แม้ว่ารายรับจะต่ำกว่ารายจ่ายเพียงเล็กน้อยก็ตาม สิ่งที่มีคุณค่ามากกว่าตัวเงินคือความสามัคคีในครอบครัว นอกจากนี้ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ด้านพื้นที่ก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกษตรอินทรีย์จากผลงานวิจัยของ พหล คักดีคะทัศน์ และสุรัช กังวล (2559: 206) อธิบายว่า พื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อเกษตรอินทรีย์ควรตั้งอยู่ในเขตชลประทาน มีปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อการเพาะปลูกและมีพื้นที่ราบลุ่มเกินไป เนื่องด้วยจะเป็นแหล่งรวมของสารเคมีได้ และไม่ควรรออยู่ใกล้แหล่งป่าไม้มากเกินไป ซึ่งจะมีผลต่อการรับแสงแดดของพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรอยู่ห่างหรือไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม ที่อาจจะทำให้เกิดการไหลผ่านของสารเคมีเข้าสู่พื้นที่เกษตรอินทรีย์ได้ รวมถึงการจัดการระบบการควบคุมสารปนเปื้อนต่าง ๆ ที่มีมาตรฐานเพื่อให้แน่ใจได้ว่า ผลผลิตที่ได้ มาจากกระบวนการเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง และสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภคได้ในระยะยาว อีกทั้ง ผลงานวิจัยของ พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ และรัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2561: 187) แสดงให้เห็นว่า กระบวนการจัดการทุนทางสังคม ซึ่งมีความเป็นไทยเป็นต้นทุนตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาตินั้น เป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน 6 มิติ ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชน ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การสร้างองค์ความรู้ใหม่และอนุรักษ์ภูมิปัญญาเหล่านั้น โดยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การสร้างและขยายเครือข่ายความร่วมมือ และผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ และผลการวิจัยของ วรัญญา พรหมสาขา ณ สกลนคร, กิรติพร จูตะวิริยะ, และ วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ (2560: 191) สนับสนุนแนวคิดทุนคนไทยที่ว่าชุมชนสามารถนำทุนทางสังคมเกษตรกรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนดั้งเดิมอื่น ๆ ควบคู่ไปกับการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ ก่อให้เกิดการปฏิบัติการรวมกลุ่มเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อการสร้างอาหารที่ปลอดภัยและพึ่งพาธรรมชาติได้ ขณะเดียวกัน ก็สามารถปลูกพืชเชิงพาณิชย์และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าผ่านระบบตลาดสีเขียว นำไปสู่การส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีแก่ชุมชนในฐานะของผู้ผลิตอาหารปลอดภัย และสามารถกำหนดราคาสินค้าในระบบตลาดได้เอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น กลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่น มีแนวทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า โดยเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไขปัญหา ต้องการให้เกษตรกรเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าไปสู่ผู้บริโภคโดยตรง หลีกเลี่ยงพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้มีอำนาจในการเจรจาต่อรองและสามารถกำหนดราคาจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นธรรม พัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์และต่อเนื่อง ส่งมอบสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพและหลากหลาย เพื่อรองรับความต้องการของผู้บริโภคที่ใส่ใจต่อสุขภาพและมีทัศนคติที่ดีที่ได้มีส่วนร่วมในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม การทำเกษตรเชิงก้าวหน้านี้ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว แต่จะเป็นเกษตรกรรมในลักษณะที่ปรับการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับพื้นที่ ภูมิอากาศ วัฒนธรรมของชุมชน หรือแม้แต่การเลี้ยงสัตว์ ที่สามารถเอื้อประโยชน์และสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการต้นทุนและการใช้ทรัพยากรที่ถูกต้อง สร้างมูลค่าเพิ่ม และพัฒนาวัตถุดิบเหลือใช้ให้นำกลับมาใช้ใหม่หรือแปรรูปได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งจะนำไปสู่เกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ได้

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า พบว่า 1. เกิดจากทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการเกษตรอินทรีย์ 2. ขาดการกำหนดแผนการดำเนินงานเกษตรที่ชัดเจน 3. การพัฒนาด้านนวัตกรรมเกษตรค่อนข้างน้อย 4. ขาดการสร้างแรงจูงใจในการทำเกษตรอินทรีย์ 5. ขาดประสบการณ์ในการทำธุรกิจเกษตรและการบริหารจัดการที่ดินสำหรับเกษตร และ 6. ได้รับการสนับสนุนการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ไม่เพียงพอ ดังนั้น การดำเนินงานของกลุ่มผู้ประกอบการม่วนใจ๋นั้น อันดับแรกจะทำการปรับทัศนคติที่มีต่อการเกษตรอินทรีย์ เพื่อเปลี่ยนแปลงและเปิดรับองค์ความรู้ ประสบการณ์ที่ถ่ายทอดจากเกษตรกรที่เลี้ยงและผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มผู้ประกอบการม่วนใจ๋ สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นจากภายในของบุคคล และต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้อย่างน้อย 6-12 เดือน เนื่องด้วยการเกษตรอินทรีย์นั้น มีความซับซ้อน บางสิ่งไม่สามารถควบคุมได้ อาทิเช่น ภัยธรรมชาติ ความต้องการและความพึงพอใจสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภค กระบวนการผลิตที่เน้นคุณภาพเพื่อให้ผ่านการรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานต่าง ๆ เกษตรกรมีความรู้ค่อนข้างน้อย การควบคุมศัตรูพืชทำได้ยาก แหล่งจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์มีจำกัด ต้องใช้เวลามากในการดูแลพืชที่ปลูก และไม่สามารถควบคุมหรือทำตามขั้นตอนการทำเกษตรอินทรีย์ได้ทั้งหมด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปราธณา ยศสุข และ พงศกร กาวิชัย (2560: 130) ที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคของการเกษตรอินทรีย์ ส่วนหนึ่งมาจากการกำหนดแผนการดำเนินงานไม่ชัดเจน มีการบริหารจัดการแบบแยกส่วน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่สามารถแยกความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง วัฒนธรรม และโครงสร้างได้ จึงขาดแรงจูงใจให้กับเกษตรกรในการเลือกทำเกษตรอินทรีย์ แท้จริงแล้ว ควรได้รับการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ตามระบบห่วงโซ่อุปทาน มีหน่วยงานให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ สร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างและความยั่งยืนของเกษตรอินทรีย์ หรือการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เช่น การจัดตั้งกองทุนเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อลดความกังวลในการประกอบการเกษตรอินทรีย์ ทำนองเดียวกันกับผลงานวิจัยของ เจตพล ดวงสงค์, อีระ เตชะมณีสถิต, และ ปฐม มณีโรจน์ (2558: 157-159) อธิบายว่า การเกษตรอินทรีย์จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาด้านนวัตกรรมเกษตร จึงจะสามารถยกระดับภาพลักษณ์ของสินค้าและบริการได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาวะผู้นำของชุมชนเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นวิธีการด้านกลยุทธ์ วิธีการด้านลูกค้า วิธีการสร้างความเชื่อและคุณค่า ซึ่งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนและปรับเปลี่ยนวิธีการตามบริบทแวดล้อมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ ผลงานวิจัยของ อรกษ เกียรติรุฟ (2555: 113) พบว่า การสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรใช้อินเทอร์เน็ตในการเกษตรและทำการทดลองวิธีการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ สามารถทำได้โดยการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจระหว่างการปลูกพืชแบบเกษตรอินทรีย์และเกษตรเคมี โดยร่วมกันค้นหาปัญหา อุปสรรค คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย วิธีการเพาะปลูกเชิงปฏิบัติการที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านต้นทุน ผลตอบแทน การใช้สารกำจัดวัชพืชจากธรรมชาติ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งเกษตรอินทรีย์ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากกว่าเกษตรเคมี ทำให้จำหน่ายได้ในราคาสูง เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยสูงขึ้น ในขณะที่ต้นทุนที่ใช้ในการเพาะปลูกเฉลี่ยต่ำลง นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการเกษตรอินทรีย์สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรรายย่อยหรือรายใหม่ (Start-up) จากผลงานวิจัยของ รัฐพล เหลืองสมบูรณ์ (2560: 5) ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนวิถีการบริโภคของคนเมืองที่มีกระแสการเติบโตของคนรักสุขภาพ ทำให้เกิดแนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น แต่ผู้ประกอบการรายย่อยมีข้อจำกัดในเรื่องของประสบการณ์ พื้นที่การเกษตร และขาดประสบการณ์ในการทำธุรกิจ จึงไม่ประสบความสำเร็จ และการลงทุนภาคการเกษตรของนายทุน ทำให้มีผู้ที่มองเห็นโอกาสในการทำกำไรเข้าสู่ธุรกิจการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีความสามารถในการแข่งขัน มีความพร้อมทางด้านเงินทุนและเทคโนโลยี จึงสามารถอยู่รอดได้มากกว่าผู้ประกอบการรายย่อย อีกทั้ง การจัดการความรู้ในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ซึ่งผลงานวิจัยของ จานง จุลเอียด (2552: 114) ระบุว่า การฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น มีผลเชิงบวกต่อการเรียนรู้และมีสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติตามหลักเกษตรอินทรีย์ ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มมูลค่าผลผลิต เกษตรกรมีรายได้และสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ และควรจัดฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้นตามหลักเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง ที่สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนากระบวนการแปรรูปและขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ รวมถึงแนวทางการต่อยอดธุรกิจการเกษตรควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ซึ่งผลงานวิจัยของ เทพกร ณ สงขลา (2556: 5) เสนอแนะว่า ธุรกิจการเกษตรควรมีการจัดการทรัพยากรเกษตร โดยออกแบบกิจกรรมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม ให้ได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวิถีชุมชน และการสัมผัสธรรมชาติ อนุรักษ์ทรัพยากรเกษตร จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ทรัพยากรการเกษตรได้อย่างยั่งยืนมากกว่าการพึ่งพาธุรกิจบริการการท่องเที่ยว

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดทุนคนไทยสามารถนำมาใช้กับการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า กลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่นในเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชิงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้โดยการพัฒนาคนที่เป็นฐานรากของการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนำไปสู่ความยั่งยืนของประเทศ โดยหลักการทุนคนไทยนั้น สะท้อนถึงอัตลักษณ์ที่แฝงอยู่ในของคนไทยผ่านทักษะความสามารถด้านเกษตรกรรมที่เน้นการเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา ต่อ ยอด สร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตเกษตรอินทรีย์สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ กลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่นได้ทำการเกษตรอินทรีย์โดยอาศัยหลักการของการสร้างความเข้าใจเข้าถึง และพัฒนา นำจุดแข็งและความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในกระบวนการผลิต ปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมในการทำเกษตรที่พึ่งพาธรรมชาติควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่นและเกษตรกรในชุมชนสามารถเปิดรับนวัตกรรมเกษตรใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิต การแปรรูป การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การจัดจำหน่าย เพื่อให้ได้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์มีคุณภาพและผ่านการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่สามารถสร้างตลาดและกำหนดราคาจำหน่ายได้เองอย่างเป็นธรรม และส่งมอบสินค้าเกษตรอินทรีย์แก่ผู้บริโภคได้โดยตรง ด้วยช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ถือเป็นการสร้างคุณค่าแก่ชุมชน ที่ยังคงมีวิถีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม มีการจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างคุ้มค่า ผ่านการจัดกิจกรรมเกษตรเชิงท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์แก่เยาวชน เกษตรกร หรือผู้ที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมและเรียนรู้เกษตรอินทรีย์เชิงปฏิบัติได้ ทั้งนี้ การจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้าของกลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่นนี้ สามารถสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีแก่เกษตรกรในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคม ให้มีความพร้อมในการปรับตัว การรู้เท่าทันสถานการณ์ และรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรเชิงก้าวหน้า กลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่น เกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชิงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการปรับเปลี่ยนทัศนคติและการสร้างความเชื่อในการทำเกษตรอินทรีย์เป็นสิ่งที่ท้าทายอย่างยิ่ง การดึงทักษะความสามารถที่เป็นทุนของคนไทยด้านการเกษตรออกมานั้น เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยากและใช้เวลา เนื่องจากความไม่เข้าใจสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ ความซับซ้อนของเกษตรอินทรีย์ ความรู้และเครื่องมือในการเกษตรอินทรีย์ ข้อจำกัดด้านพื้นที่เพาะปลูก การหาแหล่งเงินทุน และอื่น ๆ ซึ่งเมื่อเผชิญกับปัญหาเหล่านั้น จะเกิดความท้อแท้ สิ้นหวัง และเปลี่ยนไปทำเกษตรแบบอื่นแทน ดังนั้น กลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่น ได้ออกแบบกระบวนการจัดการต่อความคิดเหล่านั้น เพื่อให้เกิดการปรับทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาว ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติต่าง ๆ ในพื้นที่จริง ถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจกระบวนการดำเนินธุรกิจการเกษตรอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับศักยภาพเกษตรกรสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเอง สร้างสังคมแห่งการพึ่งพา และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการเข้าถึงชุมชน และการพัฒนาสมาชิกในเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ มีการบูรณาการองค์ความรู้และทักษะความเชี่ยวชาญจากทุกภาคส่วน ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง พัฒนาคุณภาพผลผลิตและเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์และบริการเกษตรอินทรีย์สู่เชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะและงานวิจัยในอนาคต

เกษตรอินทรีย์ของกลุ่มผู้ประกอบการมุ่งมั่นมีแนวคิดทุนคนไทยเป็นพื้นฐานสำคัญ มีวิสัยทัศน์ในการทำเกษตรวิถีธรรมชาติและสำนึกรักบ้านเกิดอย่างแท้จริง โดยเฉพาะผู้นำกลุ่มล้วนมีความสามารถที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าว การปลูกพืชสมุนไพร การปลูกไม้ดอก ผลไม้พื้นเมือง การเลี้ยงสัตว์ เลี้ยงไส้เดือน เป็นต้น ซึ่งเป็นต้นแบบศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ และไม่ปฏิเสธการนำเทคโนโลยีมาใช้แต่มองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้เกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จ และเป็นที่ยึดมั่นในวงกว้าง ต้นแบบเกษตรอินทรีย์นี้สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของตนเองได้

สิ่งที่น่าสนใจศึกษาในอนาคต คือ กระบวนการแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ผ่านการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์สากล หรือการออกแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อยกระดับภาพลักษณ์ของสินค้าให้เกิดการยอมรับโดยทั่วไปและสามารถวางจำหน่ายได้อย่างกว้างขวาง

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติเชิงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ในการอนุเคราะห์ข้อมูล การลงพื้นที่เชิงปฏิบัติการ ตลอดจนถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่เข้าใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงคุณค่าของทุนคนไทยอย่างแท้จริง ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเกษตรอินทรีย์ ในบริบทต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจและต่อยอดในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (2010). The natural study, learning about Warm Vegetation and Sub-alpine Vegetation plant society on Chiang Dao. [online]. [Accessed March 18, 2020]. Available from: URL: <http://web3.dnp.go.th>. (in Thai)
- Duangsonk, J., Taechamaneestit, T. and Maneeraj. P. (2015). The study organizational development of social enterprise in organic agriculture in Northern Thailand: The case study of Rainbow farm. Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University. Vol.10 No.2 (July-December 2015). 140-164 pp. (in Thai)
- Green Net. (2019). Organic agriculture approach. [online]. [Accessed March 21, 2020]. Available from: URL: <https://www.greenet.or.th>. (in Thai)
- Hangsoongnern, T., Angkasith, P., Opatpatanakit, A. and Sirisunyluck, R. (2014). Organic farming system in the context of sufficiency economy: Case study of organic farmers in Mae Rim Watershed, Chiang Mai Province. Journal of Agriculture. Vol.30 No.1 (January 2014). 61-69 pp. (in Thai)
- Jun-iad, J. (2009). Short-course training to accomplished in organic agriculture. Princess of Naradhiwas University Journal. Vol.1 No.2 (May-August 2009). 114-125 pp. (in Thai)
- Ketpirune, O. (2012). Persuasion in planting organic rice with research. Journal of Community Development Research. 5(1): 113-124. (in Thai)
- Kittikhunpisarn, S. (2019). Manager of Suan Buachompoo Na Jomkiree. Mae Na Sub-district. Chiang Doa District. Chiang Mai Province. [Interviewed December, 2019]. (in Thai)
- Kongjinda, T. (2013). Crofters' acceptance of organic farming in the area of Khom Bang Sub-district administration organization Chanthaburi Province. Master of Public Administration Program in Local Government. Rambhai Barni Rajabhat University. 1-99 pp. (in Thai)
- Laowongsri, K., Tithithavorn, A. and Laosaparn, A. (2016). Agricultural philosopher of the land (2016). Division of Technology Policy for Agriculture and Sustainable Agriculture, Office of the Permanent Secretary for Agriculture and Cooperatives. [online]. [Accessed January, 2020]. Available from: URL: <https://www.moac.go.th/philosopher-download>. 1-46 pp. (in Thai)
- Luangsomboon, R. (2019). Business plan for Thursday Organic Farming. Master of Business Administration Program in Small and Medium – Sized Enterprises. Graduate School. Bangkok University. [online]. [Accessed January 22, 2019]. Available from: URL: <http://dspace.bu.ac.th/jspui/handle/123456789/3751>. 1-84 pp. (in Thai)
- Meksuwan, A., Wingwon, B. and Sangkhawan, J. (2016). Effect of intellectual capital, marketing capability, participation toward business performance of Hand-Woven Cloth community enterprises in Upper Northern Region of Thailand. Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities. Vol.6 No.11 (July-December 2016). 111-124 pp. (in Thai)
- Muenjanchoey, R. (2014). Cultural capital for Thai Song Dam's development in Nakhon Pathom Province. Doctoral of Philosophy in Development Education Department of Education Foundations. Graduate School. Silpakorn University. 1-391 pp. (in Thai)

- Na Songkhla, T. (2013). Model of agricultural resource management for sustainable Agro-tourism in Changklang District, Nakorn Si Thammarat Province. Doctoral of Philosophy Program in Tropical Agricultural Resource Management. Prince of Songkla University. 1-215 pp. (in Thai)
- Phoomsirirattanawadi, Y. (2013). Why "Thainess". [online]. [Accessed March 17, 2020]. Available from: URL: <https://www.thainesscapital.com>. (in Thai)
- Promsaka Na Sakonnakhon, V., Jutaviriya, K. and Chamruspanth, V. (2017). Natural resource management by social capital within the system of contract farming. Journal of Graduate Volunteer Centre. Vol.13 No.2 (January-June 2017). 190-238 pp. (in Thai)
- Sakkatatt, P. and Kungwon, S. (2016). Using cluster analysis to group villages for promoting organic agriculture in Chiang Mai Province. Journal of Agriculture. Vol.32 No.2 (May 2016). 201-207 pp. (in Thai)
- Srigiofun, Y., Meckhayal, T., Bhackdee, K., Suwan, K., Tassanakowit, U., Innongchang, S. and Lomlai, S. (2012). Promoting organic agriculture and integrated pest management of San-sai farmers, Chiang Mai Province. Maejo University. 1-160 pp. (in Thai)
- Sriprasert, W. (2016). Knowledge management development on organic agriculture marketing of farmer group, Makha sub-district, Kantharawichai district, Maha Sarakham province. Research and Development Journal, Roi Rajabhat University. Vol.11 No.36 (April-June 2016). 103-114 pp. (in Thai)
- Tancho, A. (2007). Agriculture systems in Thailand: Modern agriculture or Chemical agriculture. Kasetthan Maejo information center. Soil Resource and Environment. Faculty of Agricultural Production, Maejo University [online]. [Accessed March 25, 2020]. Available from: URL: <https://www.maejonaturalfarming.org>. (in Thai)
- Thainess strategic committee. (2019). [online]. [Accessed March 17, 2020]. Available from: URL: <http://www.xn--k3ciceh0czgoa1m.com/inspiration>. (in Thai)
- Vongchaisit, L. (2019). The development of modern agriculture according to Thailand 4.0 policy, Organic vegetable case study. National Defence College. The National Defence Course Class 59 (2016-2017). 1-85 pp. (in Thai)
- Yossuk, P. and Kawichai, P. (2017). Problems and appropriate approaches to implementing organic Agriculture policy in Thailand. Journal of Community Development and Life Quality. Vol.5 No.1 (January-April 2017). 129-141 pp. (in Thai)
- Yusamran, P.P. and Neawheangtham, R.K. (2018). The model development of social capital management in community sustainable development. Panyapiwat Journal. Vol.10 No.2 (May August 2018). 187-199 pp. (in Thai)